

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ (ΓΓΕΤ)

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Τμήμα Τεκμηρίωσης Ε&Τ Δευκτών

Μάρτιος 2002

ΕΛΛΑΔΑ

**ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ:
ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ**

Λάουρα ΜΑΡΑΤΟΥ-ΑΛΙΠΡΑΝΤΗ, ΕΚΚΕ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών)
Εθνική Εκπρόσωπος της ομάδας του Ελσίνκι

Καλλιρρόη ΔΑΦΝΑ, ΓΓΕΤ (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας)
Εθνική Εκπρόσωπος της ομάδας του Ελσίνκι

Λήδα ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΓΕΤ (Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας)
Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού

Ζωγραφιά ΚΥΜΠΕΡΗ, ΓΓΕΤ (Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας)
Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού

Παρασκευή ΡΕΠΑ, ΓΓΕΤ (Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας)
Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- 1.A Γυναίκες και Εκπαίδευση
- 1.B Γυναίκες και Εργασία
- 1.Γ Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συστήματος για την Έρευνα & την Ανάπτυξη

2. ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ

- 2.A Στατιστικές της Εκπαίδευσης
- 2.B Στατιστικές για την Έρευνα & την Ανάπτυξη
- 2.Γ Στατιστικές για τις γυναίκες στην επιστημονική έρευνα:
Η Μελέτη του ΕΚΚΕ
 - 2.Γ.i Ποσοτική Μελέτη (δύο βάσεις δεδομένων)
 - 2.Γ.ii Ποιοτική Μελέτη
 - 2.Γ.iii Η Διοίκηση 18 Ερευνητικών Κέντρων

3. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ & ΦΟΡΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- 3.A Γενική Γραμματεία Ισότητας (ΓΓΙ)
- 3.B Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)
- 3.Γ Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ)
 - 3.Γ.i Μέτρα ευαισθητοποίησης
 - 3.Γ.ii Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας & Τεχνολογίας (ΕΣΕΤ)
 - 3.Γ.iii Πολιτικά Μέτρα (2^ο & 3^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα)
 - Άξονας 8, Μέτρο 8,3, Δράσεις 8.3.1. & 8.3.4
 - Δράση 8.3.1: ΠΕΝΕΔ
 - Δράση 8.3.4: α) Εθνικό Παρατηρητήριο
 - β) Δίκτυο «Περικτιόνη»
 - γ) Γυναίκες Επιστήμονες – Επιχειρηματίες

4. ΠΙΝΑΚΕΣ, ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Όλες οι πληροφορίες και τα στοιχεία που παρουσιάζονται σε αυτήν την έκθεση παρέχουν μια σφαιρική προσέγγιση για το θέμα "Γυναίκες και Επιστήμη στην Ελλάδα". Αποτελούν επίσημα στοιχεία και είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Έρευνας & Τεχνολογίας (και ειδικότερα του Τμήματος Τεκμηρίωσης Ε&Τ Δεικτών της Διεύθυνσης Σχεδιασμού & Προγραμματισμού) και του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) που υλοποίησε την "Μελέτη για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην επιστημονική έρευνα στην Ελλάδα", έρευνα που ανετέθη στο ΕΚΚΕ από την ΓΓΕΤ και χρηματοδοτήθηκε από αυτή.

1. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1Α. Γυναίκες και Εκπαίδευση

Ιστορικά, οι Ελληνίδες συμμετείχαν πολύ λιγότερο στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα από τα άρρενα μέλη των οικογενειών τους, τα οποία λόγω της πατριαρχικής δομής της Ελληνικής κοινωνίας, είχαν ευκολότερη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα γενικά και ειδικά στις υψηλότερες βαθμίδες (γυμνάσιο & πανεπιστήμιο). Ωστόσο, η συνεχής κοινωνικοοικονομική εξέλιξη και βελτίωση της θέσης των γυναικών, λόγω της εισόδου τους στην αγορά εργασίας και η κρατική εκπαιδευτική πολιτική που επέβαλε την υποχρεωτική εκπαίδευση, οδήγησε σε συνεχείς βελτιώσεις ως προς το θέμα αυτό, δηλαδή εντυπωσιακή αύξηση του ποσοστού των γυναικών που συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα και βαθμιαία μείωση του χάσματος ανάμεσα στα δύο φύλα, που κατά κάποιον τρόπο οριοθετεί την ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων. Συγκεκριμένα, το 1969-1970 οι γυναίκες αποτελούσαν μόνο το 31.43% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού στα Πανεπιστήμια (ΑΕΙ), ενώ τριάντα χρόνια αργότερα, οι γυναίκες υπερβαίνουν τους άνδρες, φτάνοντας το 2000-2001, στο ποσοστό του 58.7%. Επίσης οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το μισό σπουδαστικό πληθυσμό των Τεχνολογικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ) και αρχίζουν βαθμιαία να υπερτερούν των ανδρών: 49.9% το 1994 και 52.9% το 1998. (Για ΑΕΙ: Πίνακας 1α, γραφική παράσταση 1 και για ΤΕΙ: Πίνακας 1β). Η γενική εικόνα για την ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση (ΑΕΙ και ΤΕΙ) στην Ελλάδα, για το έτος 1997-1998, για το οποίο έχουμε τα πλήρη στοιχεία είναι η ακόλουθη: Αριθμός εγγεγραμμένων φοιτητών & σπουδαστών: 135.369 άτομα, εκ των οποίων 44.3% είναι άνδρες και 55.7% είναι γυναίκες.

Αν και κατά τη διάρκεια των τελευταίων 3 δεκαετιών, οι διαφορές ανδρών-γυναικών ως προς το ποσοστό συμμετοχής τους στους διάφορους επιστημονικούς κλάδους έχουν

μειωθεί, υπάρχουν όμως ακόμα διακρίσεις ως προς τους κλάδους στους οποίους εκπαιδεύονται οι γυναίκες. Οι γυναίκες φοιτήτριες συνεχίζουν να υπερτερούν στους κλάδους των Καλών Τεχνών και των Ανθρωπιστικών Επιστημών, παρά σε αυτούς των Φυσικών Επιστημών & των Επιστημών Μηχανικού/Τεχνολογίας. Έτσι, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2, στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, στις Καλές Τέχνες, στις Κοινωνικές και Νομικές Επιστήμες, η ποσοστιαία αναλογία των γυναικών ξεπερνά αυτή των ανδρών. Όσον αφορά το ποσοστό της συμμετοχής των γυναικών στις Φυσικές Επιστήμες, αυτό έχει αυξηθεί σημαντικά και από 20.4% το 1971 έφτασε σε 42.64% το 1998. Τέλος, στις Επιστήμες Μηχανικού, η ποσοστιαία αναλογία των γυναικών αυξάνεται από 5.99% σε 24.73%, κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου (Πίνακας 2, Γράφημα 2).

1B. Γυναίκες και Εργασία

Τα τελευταία χρόνια, η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας συζητείται ιδιαίτερα στα πλαίσια της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), σχετικά με τις ίσες ευκαιρίες μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ως μέλος της ΕΕ, η Ελλάδα όφειλε να συμμορφωθεί με τις κοινοτικές οδηγίες που υποστήριζαν την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών. Αυτές οι οδηγίες αφορούσαν: την ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία, την δυνατότητα ίσης πρόσβασης στην απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση, τις συνθήκες απασχόλησης, την επαγγελματική εξέλιξη και την βαθμιαία εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης.

Οι στατιστικές των 2 τελευταίων δεκαετιών δείχνουν ότι η γυναικεία απασχόληση έχει αυξηθεί με ταχύτερους ρυθμούς από το μέσο ρυθμό αύξησης της συνολικής απασχόλησης σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες και επιπλέον ότι η ανισότητα ως προς την συμμετοχή των γυναικών σε επαγγέλματα γοήτρου, τείνει να μειωθεί. Το 1961 μόνο το 3.7% των εργαζόμενων γυναικών περιλαμβάνονταν στις κατηγορίες των "Επιστημονικών επαγγελμάτων" και του "Διευθύνοντος και ανώτερου διοικητικού στελεχιακού προσωπικού", ενώ το 1991, το 19.4% των εργαζόμενων γυναικών βρέθηκε σε αυτές τις επαγγελματικές κατηγορίες. Το 1991, οι «υπάλληλοι γραφείου» αποτελούσαν το 17.7% της γυναικείας απασχόλησης ενώ το 1961 αποτελούσαν μόνο το 5.8%,¹ Έντούτοις, οι κατά φύλο διακρίσεις όσον αφορά τις αμοιβές, συνεχίζουν να είναι μια σημαντική πραγματικότητα σε

¹Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ), ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991, Ετήσια Απογραφή Εργατικού Δυναμικού, Πίνακας 5.

συγκεκριμένες περιοχές στον ιδιωτικό τομέα, ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον δημόσιο & τον ευρύτερο δημόσιο τομέα ή οργανισμούς όπως τράπεζες, πανεπιστήμια κ.λ.π., δεν τίθεται τέτοιο ζήτημα.

Επιπλέον, σήμερα οι γυναίκες αντιπροσωπεύονται καλύτερα σε τομείς οι οποίοι ήσαν παραδοσιακά «κλειστοί» γι'αυτές, όπως ο Δικαστικός κλάδος (συμπεριλαμβανομένων των θέσεων στην υψηλότερη δικαστική ιεραρχία), το Διπλωματικό Σώμα (μέχρι το 1969) και στις υψηλότερες θέσεις στην ιεραρχία της Δημόσιας Διοίκησης (όπως του Διευθυντή). Επίσης, έχουν ανοίξει για τις γυναίκες, νέες επιλογές σταδιοδρομίας σε κλάδους όπως η Αστυνομία, ο Στρατός, το Εμπορικό Ναυτικό κλπ.

Εντούτοις, εκτός από την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και την βελτίωση της επαγγελματικής τους θέσης και σταδιοδρομίας στο σύνολό της, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην επαγγελματική διάρθρωση, ανάμεσα στα δύο φύλα. Κύρια χαρακτηριστικά της είναι αφενός η επιλεκτική παρουσία των γυναικών σε ορισμένα μόνο επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται «γυναικεία» και αφετέρου η περιορισμένη παρουσία τους σε θέσεις υψηλών βαθμίδων & υπευθυνοτήτων της επαγγελματικής ιεραρχίας στο γενικότερο εργασιακό περιβάλλον, καθώς και στον ακαδημαϊκό χώρο (Πανεπιστήμια και Κέντρα Έρευνας).

1.Γ Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συστήματος για την Έρευνα & την Ανάπτυξη.

Η έρευνα στην Ελλάδα πραγματοποιείται κυρίως α) στα Πανεπιστήμια, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και β) στα κρατικά Ερευνητικά Κέντρα, τα περισσότερα από τα οποία βρίσκονται κάτω από την επίβλεψη της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ), υπό την αιγίδα του Υπουργείου Ανάπτυξης. Η συμμετοχή του τομέα των επιχειρήσεων στις ερευνητικές δαπάνες είναι μάλλον χαμηλή (οι ερευνητικές δαπάνες των επιχειρήσεων καλύπτουν το 28.5% της Ακαθάριστης Εγχώριας Δαπάνης για **Επιστημονική & Τεχνολογική Έρευνα (ΑΕΔΕΤΕ, 1999)**).

Το ερευνητικό δυναμικό της χώρας, τόσο σε απόλυτα αριθμητικά στοιχεία όσο και σε σύγκριση με την ελληνική οικονομική δραστηριότητα, είναι πολύ περιορισμένο για να μπορέσει να ασκήσει οποιαδήποτε ουσιαστική επίδραση στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.

Πιο συγκεκριμένα, το χαμηλό επίπεδο δαπανών σε E&A έναντι άλλων χωρών της ΕΕ είναι ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού επιστημονικού & τεχνολογικού συστήματος.

Από στατιστικά στοιχεία της ΓΓΕΤ, προκύπτει ότι το ποσοστό ΑΕΔΕΤΕ της χώρας αυξήθηκε στο επίπεδο του 0.68% του ΑΕΠ το 1999, ενώ η αντίστοιχη μέση αναλογία όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 1.85% του ΑΕΠ. Συνεπώς, ο κύριος στόχος της ελληνικής πολιτικής για E&T είναι η αύξηση της ΑΕΔΕΤΕ στο επίπεδο του 1.5% του ΑΕΠ μέχρι το 2010.

Το ανθρώπινο ερευνητικό δυναμικό της Ελλάδας, ανά χίλιους εργαζόμενους, (σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης - Ανθρωποέτη (ΙΠΑ ή Full Time Equivalent)), υπολείπεται συγκριτικά με τις χώρες του ΟΟΣΑ (4.7 το 1997, 5.9 το 1999 σύμφωνα με στατιστικές της ΓΓΕΤ). Στο πιο πάνω ανθρώπινο ερευνητικό δυναμικό της Ελλάδας, πρέπει να προστεθούν και οι χιλιάδες επιστήμονες, ελληνικής υπηκοότητας και των δύο φύλων που διαπρέπουν διεθνώς.

Σύμφωνα με τα ίδια δεδομένα, το 1999, ο τομέας της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απασχόλησε το 65.6% του συνολικού ερευνητικού προσωπικού, β) οι κρατικοί φορείς έρευνας, το 16.8% και γ) ο τομέας των επιχειρήσεων, το 17.3%.

Μέχρι σήμερα, η καλλιέργεια στον Ελληνικό πληθυσμό της σημασίας του Τεχνολογικού Πολιτισμού παραμελήθηκε από τους φορείς χάραξης πολιτικής, με συνέπεια την σχετικά φτωχή συμβολή της επιστήμης και της τεχνολογίας στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και την καθημερινή ζωή στην Ελλάδα.

2. ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ

2Α. Στατιστικές όσον αφορά την γυναικεία συμμετογή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Παρά τις προσπάθειες που γίνονται για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών, κυρίως στο επίπεδο του θεσμικού πλαισίου και στον τομέα της Ακαδημαϊκής σταδιοδρομίας, παρατηρείται βελτίωση της θέσης των γυναικών, αντίστοιχη με αυτή που επετεύχθη σε άλλους τομείς της κοινωνικής & οικονομικής ζωής. Αυτή η ελλιπής γυναικεία παρουσία έχει σοβαρές συνέπειες σε διάφορους τομείς, καθώς επίσης και στην ποιότητα της ζωής γενικότερα.

Με βάση τις υπάρχουσες στατιστικές της εκπαίδευσης, το ποσοστό της συμμετοχής των γυναικών στο διδακτικό προσωπικό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

είναι υψηλό (περισσότερο από 50% του συνολικού προσωπικού είναι γυναίκες). Εντούτοις, το επάγγελμα του πανεπιστημιακού παραμένει μέχρι σήμερα «ανδρικό οχυρό»: αν και ο αριθμός των γυναικών έχει αυξηθεί, συνήθως αυτές καταλαμβάνουν τις χαμηλότερες θέσεις στις ακαδημαϊκές βαθμίδες.

Εξετάζοντας τα στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στις επιστημονικές θέσεις στα πανεπιστήμια, οι τάσεις είναι παρόμοιες με εκείνες που παρατηρούνται και αλλού, δηλαδή οι γυναίκες στα πανεπιστήμια αποτελούν περίπου το 1/3 του συνολικού διδακτικού προσωπικού. Επίσης, όσο υψηλότερη είναι η θέση στην ακαδημαϊκή ιεραρχία, τόσο χαμηλότερο είναι το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών. Οι γυναίκες προάγονται με βραδύτερους ρυθμούς συγκριτικά με αυτόν των ανδρών, ειδικά όταν αυτές έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ικανοποιητική κρατική μέριμνα με επαρκή μέτρα που θα βοηθήσουν στην «συμφιλίωση» του ρόλου της μητέρας και του ρόλου της εργαζόμενης. Το ποσοστό ανέλιξης γυναικών σε θέσεις υψηλής ευθύνης στην ιεραρχία, μειώνεται λοιπόν αισθητά λόγω συνδυασμού πολλών παραγόντων, όπως: α) η απουσία επαρκών παιδικών σταθμών σε αριθμό και ικανοποιητικών σε παροχή υπηρεσιών (σημειώνεται ότι οι δημόσιοι σταθμοί λειτουργούν έως τις 13.30 μ.μ. και οι ιδιωτικοί έως τις 15.00 μ.μ.), β) η ισχύουσα ελληνική αντίληψη που θεωρεί τις γυναίκες ως τον βασικό υπεύθυνο για την φροντίδα των παιδιών και γ) η πραγματική ανάγκη των πολλών ωρών απασχόλησης στις θέσεις υψηλής ευθύνης. Πάντως, το ποσοστό των Καθηγητριών στα ΑΕΙ έχει ανέλθει από 1.36% το 1971 σε 9.94% το 1998 (Πίνακας 3, Γράφημα 3). Σαν ποσοστό, αυτό να μπορεί να θεωρηθεί σημαντική αύξηση, αν και όχι ικανοποιητική.

Επίσης, οι γυναίκες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τείνουν να αντιπροσωπεύονται περισσότερο σε ιδιαίτερους τομείς, όπως οι Ανθρωπιστικές, οι Κοινωνικές, οι Νομικές και οι Οικονομικές Επιστήμες (Πίνακας 4, Γράφημα 4).

Πολλοί είναι οι παράγοντες που μπορούν να συμβάλουν θετικά, επηρεάζοντας ευνοϊκά την επαγγελματική πορεία της γυναίκας επιστήμονα. Ένας απ' αυτούς είναι ο παράγοντας του «χρόνου», με την έννοια ότι με την πάροδο του χρόνου, η κοινωνικοοικονομική εξέλιξη των γυναικών θα επιφέρει πολύ γρηγορότερες αλλαγές στις πιο πάνω τάσεις. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι ο «χρόνος», χωρίς την παράλληλη παρέμβαση της πολιτικής πρωτοβουλίας, των ομάδων πίεσης και της δημόσιας ευαισθητοποίησης, δεν μπορεί να έχει ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Συμπέρασμα:

- Οι γυναίκες, που κατέχουν επιστημονικές θέσεις στα πανεπιστήμια, αποτελούν το ένα τρίτο του διδακτικού προσωπικού.
- Όσο υψηλότερη είναι η θέση στην ακαδημαϊκή ιεραρχία, τόσο χαμηλότερο είναι το ποσοστό των γυναικών που κατέχει αυτή τη θέση.
- Το ποσοστό των γυναικών Καθηγητριών έχει αυξηθεί, αλλά παραμένει ακόμα σε χαμηλά επίπεδα.

2.Β Στατιστικές για την Έρευνα και Ανάπτυξη

Όσον αφορά την διαθεσιμότητα στατιστικών στοιχείων για την επιστημονική έρευνα, με διάκριση κατά φύλο, το Τμήμα Τεκμηρίωσης E&T Δεικτών της ΓΓΕΤ έχει περιλάβει και το στοιχείο του φύλου -από το 1999- στα ερωτηματολόγια των καταγραφών που υλοποιεί κάθε δύο έτη, για το ερευνητικό προσωπικό των κρατικών ερευνητικών φορέων, των πανεπιστημίων, των επιχειρήσεων και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, ακολουθώντας τις σχετικές συστάσεις της EUROSTAT και του ΟΟΣΑ.

Σύμφωνα με τις ανωτέρω επίσημες στατιστικές, το 1999 οι γυναίκες αποτελούσαν, σε αριθμό ατόμων, το 23.9% των ερευνητών στον τομέα των επιχειρήσεων, το 37.5% στον κρατικό ερευνητικό τομέα, το 44.3% στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (το οποίο ως ποσοστό, είναι μεταξύ των υψηλότερων της Ευρώπης, σύμφωνα με την EUROSTAT *) και το 44.6% στον ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό τομέα, ή 40.9% των ερευνητών όλων των τομέων (Πίνακας 5).

Επιπλέον, ο Πίνακας 6 δείχνει ότι τα προσόντα των γυναικών που απασχολούνται με την έρευνα είναι λιγότερα συγκριτικά με εκείνα των ανδρών. Έτσι, το ποσοστό των γυναικών μεταξύ του ερευνητικού προσωπικού που διαθέτει Διδακτορικό Τίτλο σπουδών είναι μόνο 16% στον τομέα των επιχειρήσεων, 30% στον κρατικό ερευνητικό τομέα, 37% στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 43% στον ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό τομέα (εθνικό σύνολο 36%).

* EUROSTAT, Στατιστικές εν συντομία, θέμα 97/2001, σελίδα 2 (Statistics en bref).

2.Γ Στατιστικές για τις γυναίκες στην επιστημονική έρευνα: η Μελέτη του ΕΚΚΕ

Προκειμένου να διερευνηθεί η θέση των ερευνητριών γυναικών και των κυριοτέρων χαρακτηριστικών της συμμετοχής τους στην επιστημονική έρευνα, η ΓΓΕΤ ανάθεσε στο ΕΚΚΕ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών) το έργο, με τίτλο: "*Μελέτη για την προώθηση*

της συμμετοχής των Ελληνίδων στην Επιστημονική Έρευνα", τα κυριότερα αποτελέσματα του οποίου περιγράφονται παρακάτω.²

2.Γ.ι Μία ποσοτική μελέτη (2 βάσεις δεδομένων): Αρχικά, αναλύθηκαν και εναρμονίστηκαν οι υπάρχουσες στατιστικές όσον αφορά την συμμετοχή των γυναικών στον ακαδημαϊκό χώρο. Στη συνέχεια, αναπτύχθηκαν δύο βάσεις δεδομένων για τις ανάγκες της μελέτης.

Η πρώτη Βάση Δεδομένων περιλαμβάνει ποσοτικά στοιχεία που προέρχονται από 50 Ερευνητικούς Φορείς και Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα (ΕΠΙ) του δημόσιου τομέα. Τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν μέσω ενός ειδικού «Εντύπου Καταγραφής» και αναφέρονται αφενός στην περιγραφή του εκπαιδευτικού & εργασιακού προφίλ των απασχολούμενων στην έρευνα και αφετέρου στον τρόπο οργάνωσης της απασχόλησης του ερευνητικού προσωπικού και στη συμμετοχή στην διοίκηση-διαχείριση της έρευνας, κατά φύλο. Τα αποτελέσματα αυτής της βάσης επιβεβαιώνουν ότι η συμμετοχή των γυναικών στην επιστημονική έρευνα, στην χώρα μας, είναι σχετικά περιορισμένη: μόνο 34.7% (1.118) από τους 3.221 απασχολούμενους στα ερευνητικά κέντρα είναι γυναίκες. (Πίνακας 7, Γράφημα 7). Η κατανομή των απασχολούμενων στα ερευνητικά κέντρα του δημοσίου τομέα, έδειξε ότι στο σύνολο των γυναικών, μόνο το 16,4% είναι ερευνήτριες ενταγμένες στο Ν. 1514/83 και Μέλη ΔΕΠ, ενώ το 45,7% είναι συμβασιούχοι (με συμβάσεις εργασίας ή αορίστου χρόνου) και το υπόλοιπο 38% είναι απασχολούμενοι με συμβάσεις έργου.

Σε σχέση με την κατανομή των ερευνητών ανά επιστημονικό κλάδο σπουδών, η αναλογία γυναικών είναι χαμηλότερη στους παραδοσιακά "ανδρικούς" τομείς όπως οι «Επιστήμες Μηχανικού/Τεχνολογίας» (20%), οι «Γεωργικές Επιστήμες» (23.4%), οι «Φυσικές Επιστήμες» (32%) και οι «Ιατρικές Επιστήμες» (23.4%). Αντίθετα, στον "γυναικείο" κλάδο των «Ανθρωπιστικών-Κοινωνικών Επιστημών», υπάρχει ισότιμη παρουσία και το ποσοστό των γυναικών αντιστοιχεί στο 52.5% (Πίνακας 8, Γράφημα 8). Αναφορικά με τους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών, οι άνδρες ερευνητές είναι συχνότερα κάτοχοι Διδακτορικού τίτλου (75%), ενώ οι γυναίκες είναι κυρίως κάτοχοι είτε Βασικού Πτυχίου (37%) ή Μεταπτυχιακού τίτλου (ΜΑ, Μ.Sc.: 44%).

Ειδικότερα, στα 18 Ερευνητικά Κέντρα, υπό την εποπτεία της ΓΓΕΤ, στο σύνολο των ενταγμένων ερευνητών (του Ν. 1514/83), όλων των βαθμίδων (Α' έως Δ'), το ποσοστό

²Μέλη της σχετικής ομάδας: Α. Τεπέρογλου (Επιστημονική Υπεύθυνος της μελέτης), Λ. Αλιπράντη-Μαράτου (Συνυπεύθυνη), Ι. Τσίγκανου, Μ. Κετσετζοπούλου και Β. Παπλιάκου.

των γυναικών είναι χαμηλότερο στις υψηλότερες βαθμίδες, όπου, για παράδειγμα, στην βαθμίδα Α'-ισότιμη του Καθηγητή, μόνο το 16.1% είναι γυναίκες, ενώ αντίθετα εμφανίζεται πιο υψηλό στις χαμηλότερες βαθμίδες, όπου, συγκεκριμένα, στην βαθμίδα Β'-ισότιμη του Αναπληρωτή Καθηγητή, το 28.6% είναι γυναίκες, στην βαθμίδα Γ'-ισότιμη του Επίκουρου Καθηγητή, το 31.4% είναι γυναίκες και τέλος στην βαθμίδα Δ'-ισότιμη του Λέκτορα, το 29.8% είναι γυναίκες (Πίνακας 9, Γράφημα 9).

Στη δεύτερη Βάση Δεδομένων που αναπτύχθηκε, περιελήφθησαν πληροφορίες από τα αρχεία της ΓΓΕΤ, για τα ερευνητικά έργα που χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο του 2^{ου} ΚΠΣ. Η κύρια μεταβλητή που αναλύθηκε αφορούσε την παρουσία των γυναικών ως «Επιστημονικών Υπευθύνων» των παραπάνω έργων. Το αποτέλεσμα ήταν ότι μόνον το 10% των Επιστημονικών Υπευθύνων όλων των έργων ήταν Γυναίκες.

2.Γ.ii Μία ποιοτική μελέτη: Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα δείγμα περίπου 300 ερευνητών (κυρίως γυναικών που απασχολούνται στους εποπτευόμενους από την ΓΓΕΤ ερευνητικούς φορείς) και είχε σαν στόχο την συλλογή ποιοτικών πληροφοριών για την εκπαιδευτική και επαγγελματική διαδρομή των γυναικών και τις δυσκολίες που οι γυναίκες επιστήμονες αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να απασχοληθούν επαγγελματικά στον ερευνητικό χώρο, τα προβλήματα της διαδικασίας πρόσληψης & προαγωγής, καθώς επίσης και τις αιτίες της διάκρισης του φύλου στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Όπως διαπιστώθηκε, οι γυναίκες ερευνήτριες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα στην προσπάθειά τους να συνδυάσουν την επαγγελματική με την οικογενειακή τους ζωή και η επαγγελματική τους διαδρομή διαφέρει από αυτή των ανδρών συναδέλφων τους. Τα αποτελέσματα αυτά δεν διαφέρουν βασικά με τα όσα βιώνουν γενικά οι εργαζόμενες γυναίκες στο σύνολό τους.

2.Γ.iii Η Διοίκηση των 18 Ερευνητικών Κέντρων: Από το 1977, δεκαοχτώ ερευνητικά κέντρα της χώρας έχουν τεθεί υπό την εποπτεία της ΓΓΕΤ, που είναι υπεύθυνη για τη χρηματοδότηση, την επίβλεψη της οργανωτικής δομής και άλλα θέματα σχετικά με τη λειτουργία των ανωτέρω ερευνητικών κέντρων.

Το ΕΚΚΕ πραγματοποίησε μια έρευνα σε αυτά τα 18 ερευνητικά κέντρα προκειμένου να ελεγχθεί η κατανομή των διευθυντικών θέσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών και του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στα διοικητικά τους συμβούλια.

Τα αποτελέσματα ήταν απογοητευτικά, παρουσιάζοντας μια πολύ χαμηλή γυναικεία συμμετοχή στα Δ.Σ. των κέντρων της ΓΓΕΤ (Γράφημα 10).

3. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ & ΦΟΡΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ο ρόλος των γυναικών στην επιστημονική έρευνα δεν μπορεί να διαχωριστεί από τον γενικότερο ρόλο τους στην κοινωνία. Έτσι δεν είναι δυνατόν η ενθάρρυνση της συμμετοχής τους στον τομέα της έρευνας να προχωρήσει μόνο μέσω των μέτρων που προωθούνται από την ΓΓΕΤ. Πρέπει να υπάρξει μια συντονισμένη δράση όλων των σχετικών οργανισμών, π.χ. του Υπουργείου Παιδείας, του Υπουργείου Εργασίας, του Υπ. Εσωτερικών και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας.

3.Α Γενική Γραμματεία Ισότητας (ΓΓΙ): Στην Ελλάδα, από το 1985, ο πρώτος Δημόσιος Φορέας αρμόδιος για την προώθηση και την εφαρμογή της νομικής και ουσιαστικής ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς (πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, & πολιτισμικούς) είναι η **Γενική Γραμματεία Ισότητας (ΓΓΙ)**, που εποπτεύεται από το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Διοικητικής Αποκέντρωσης. Η ΓΓΙ παίρνει όλες τις απαραίτητες πρωτοβουλίες για την εφαρμογή της πολιτικής της ενσωμάτωσης της διάστασης της ισότητας των φύλων (Mainstreaming) σε όλες τις Τομεακές ή Περιφερειακές Επιχειρησιακές Δράσεις, στα πλαίσια του 3^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (3^ο ΚΠΣ).

Περισσότερες πληροφορίες για τις Δράσεις και τους Τομείς Δραστηριότητας της ΓΓΙ, στην ιστοθέση: <http://www.isotita.gr>
Επικοινωνία στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: gsequality@otenet.gr
Αρμόδιος Επικοινωνίας: κα. Αμαλία Σαρρή, Επικεφαλής του Νομικού Τμήματος της ΓΓΙ.

Πολλές Νομοθετικές ρυθμίσεις έχουν προβλεφθεί & ψηφιστεί, υπό την επίβλεψη της ΓΓΙ, σχετικά με την απασχόληση, την κοινωνική ασφάλιση & ευημερία, την υγεία, την εκπαίδευση, το σωφρονιστικό σύστημα, την νομική υπεράσπιση και άλλα ζητήματα όπως η μετανάστευση, η πορνεία, κ.λπ.

Σε σχέση με την ισόρροπη συμμετοχή των φύλων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των δημόσιων οργανώσεων, ο νόμος 2839/2000 έχει ψηφιστεί, ορίζοντας ότι: "σε κάθε υπηρεσιακή επιτροπή των κρατικών οργανισμών κ.λπ., ο αριθμός μελών κάθε φύλου που ορίζονται από το Δημόσιο τομέα θα είναι ίσος με τουλάχιστον το 1/3 εκείνων που ορίζονται ως μέλη, σύμφωνα με τις εν ισχύ διατάξεις... με την προϋπόθεση ότι τα μέλη που ορίζονται είναι περισσότεροι του ενός". Είναι σαφές ότι ο ανωτέρω νόμος θέτει τα χαμηλότερα όρια ποσόστωσης για την συμμετοχή των γυναικών στα δημόσια Δ.Σ.

Πρέπει να σημειωθεί εν τούτοις, ότι πολλές από τις παραπάνω προβλέψεις τις σχετικές με την ισότητα των φύλων δεν εφαρμόζονται ούτε άμεσα, ούτε σε όλες τις περιπτώσεις, λόγω διαφόρων αιτιών που δεν είναι δυνατόν να αναλυθούν σε αυτό το κείμενο. Πιθανώς, θα πρέπει να υπάρξει περισσότερος συντονισμός μεταξύ της ΕΕ, των κρατών μελών & των σχετικών οργανώσεων με σκοπό τον έλεγχο της διαδικασίας επιβολής, επιβεβαίωσης και εφαρμογής των σχετικών οδηγιών και νόμων. Προς το παρόν, η ΓΓΙ καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια να αντιμετωπίσει όλα τα σχετικά ζητήματα.

Υπό την αιγίδα της ΓΓΙ, πολλές κυβερνητικές & μη οργανώσεις και άλλοι φορείς ενεργοποιούνται και κάνουν πολύ σημαντική εργασία για ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων σχετικών με τα προβλήματα της ισότητας των φύλων. Επίσης, λειτουργούν Περιφερειακά Γραφεία Ισότητας, το ειδικό Νομικό Τμήμα, το Τμήμα διαφόρων Κοινωνικών Προγραμμάτων και το Γραφείο Πληροφοριών με ειδικούς τομείς πληροφόρησης σχετικούς με τα ενδιαφέροντα των γυναικών, το Κέντρο Κακοποιημένων Γυναικών, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) κ.λπ. Κάθε μια από αυτές τις υπηρεσίες εξετάζει μια συγκεκριμένη προβληματική περιοχή έτσι ώστε να υπάρχει ένας καλύτερος χειρισμός κάθε κατάστασης.

3.B Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ): Ένας πολύ σημαντικός κυβερνητικός φορέας αρμόδιος για την παροχή στατιστικών δεδομένων απαραίτητων για την εφαρμογή της πολιτικής της ισότητας είναι το **ΚΕΘΙ** που ιδρύθηκε το 1994, εποπτευόμενο και χρηματοδοτούμενο από την ΓΓΙ. Ο βασικός στόχος των δραστηριοτήτων του ΚΕΘΙ είναι η πρόοδος των γυναικών σε όλους τους τομείς της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής, στα πλαίσια των πολιτικών που καθορίζονται από την ΓΓΙ.

Περισσότερες πληροφορίες για τις Δράσεις και τους Τομείς Δραστηριότητας του ΚΕΘΙ, στην ιστοθέση: www.kethi.gr
Αρμόδιος Επικοινωνίας: κα. Ναταλία Σερέτη, στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: nsereti@kethi.gr

Οι στόχοι του ΚΕΘΙ είναι οι ακόλουθοι:

- Να πραγματοποιεί έρευνα και επιστημονικές μελέτες για θέματα ισότητας των φύλων.
- Να υποστηρίζει πειραματικούς θεσμούς που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των γυναικών.
- Να παρέχει την τεκμηρίωση και την πληροφόρηση για ζητήματα ισότητας των φύλων στην απασχόληση, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική ολοκλήρωση.

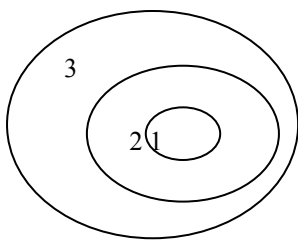
- Να ενημερώνει και να συμβουλεύει τις γυναίκες που επιθυμούν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας.
- Να εκπαιδεύει & επιμορφώνει φορείς, άτομα, ομάδες και οργανισμούς σε θέματα σχετικά με την ισότητα των φύλων.
- Να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την προώθηση της ισότητας των φύλων σε συνθήκες πολυπολιτισμικότητας.
- Να σχεδιάζει, υλοποιεί, παρακολουθεί και αξιολογεί προγράμματα που προωθούν τους στόχους της ισότητας των φύλων.
- Να διοργανώνει εκδηλώσεις δημοσίου διαλόγου και προβολής θεμάτων σχετικών με την ισότητα των φύλων.
- Να υποστηρίζει γυναίκες που υφίστανται κακοποίηση, περιθωριοποίηση και κοινωνικό αποκλεισμό.
- Να πληροφορεί για θέματα ισότητας των φύλων με την έκδοση & δημοσίευση μελετών, ερευνών και άλλου πληροφοριακού υλικού, καθώς και με παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού.

3.Γ Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ): Ο βασικός φορέας άσκησης πολιτικής για την Έρευνα & την Τεχνολογία είναι η **Γενική Γραμματεία E&T**, που υπάγεται στο Υπουργείο Ανάπτυξης. Οι κύριοι στόχοι της εκτείνονται από τους τομείς της ακαδημαϊκής και βιομηχανικής έρευνας έως την μεταφορά τεχνολογίας και την καινοτομία. Η ΓΓΕΤ εποπτεύει δεκαοχτώ (18) Ερευνητικά & Τεχνολογικά Ιδρύματα σ' όλη τη χώρα, ενώ έχει δημιουργήσει και συμμετέχει στη λειτουργία έξι Κλαδικών Επιχειρήσεων E&T και τεσσάρων Τεχνολογικών Πάρκων σε διάφορες περιοχές στη χώρας. Από τα τέλη του 1980, η ΓΓΕΤ αποτελεί τον βασικό φορέα για τη σύνταξη και εκτέλεση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας, στα πλαίσια των διαδοχικών Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ).

3.Γ.ι Μέτρα Ευαισθητοποίησης σε θέματα ισότητας

Παράλληλα με το σχεδιασμό και την εφαρμογή διαφόρων πολιτικών, η ευαισθητοποίηση του κοινού για τα ζητήματα ισότητας των φύλων, είναι για την ΓΓΕΤ ένας **πολύ σημαντικός στόχος**.

Τα αρμόδια στελέχη της ΓΓΕΤ τον θεωρούν ως εκστρατεία κατευθυνόμενη προς τρεις ομάδες:

1. Τα Στελέχη Φορέων
2. Την Επιστημονική Κοινότητα
3. Τους Έλληνες Πολίτες (το Κοινό)
(Οι Γονείς, Δάσκαλοι & Μαθητές θεωρούνται πολύ σημαντικές υπό-ομάδες, καθώς επίσης & εκείνοι οι οποίοι είναι σε θέση να διαμορφώνουν & να προωθούν κάποιες αντιλήψεις στην κοινωνία (opinion makers) και τέλος οι πολιτικοί.

Κάθε ομάδα-στόχος πρέπει να προσεγγιστεί διαφορετικά.

- Μέχρι τώρα, μια πρώτη εξοικείωση του προσωπικού της ΓΓΕΤ με το θέμα «ΓΥΝΑΙΚΑ & ΕΠΙΣΤΗΜΗ», επιτεύχθηκε χάρη και στη διάλεξη της Nicole Dewandre, στις 25 Μαΐου 1999, στην Αθήνα και από ορισμένα άλλα γεγονότα. Αυτή η διάλεξη ήταν πολύ σημαντική επειδή το προσωπικό της ΓΓΕΤ εμπλέκεται ιδιαίτερα στον προγραμματισμό και προώθηση της πολιτικής για την Ε&Τ και συγχρόνως στη συλλογή των σχετικών στατιστικών στοιχείων. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι εξοικείωση δεν σημαίνει ούτε έγκριση, ούτε δέσμευση.
- Η ΓΓΕΤ εμπλέκεται στην διαδικασία της προώθησης του ρόλου των γυναικών στην επιστήμη τόσο μέσα στους κόλπους της και όσο και μέσα στην επιστημονική κοινότητα στο σύνολό της. Η αυξανόμενη συνειδητοποίηση της επιστημονικής κοινότητας σε θέματα ισότητας των δύο φύλων είναι επομένως κύριος στόχος της και ήδη έχει ξεκινήσει αυτή την προσπάθεια. Καλή αφετηρία γι'αυτή την προσπάθεια ήταν η οργάνωση μιας ημερίδας τον Μάιο του 2000, από την ΓΓΕΤ & το ΚΕΘΙ, επ'ευκαιρία της διάλεξης της Nicole Dewandre, στον ίδιο χρόνο και χώρο όπου γινόταν η Έκθεση της ΓΓΕΤ με θέμα την Έρευνα & την Ανάπτυξη. Το κοινό που παρακολούθησε την ημερίδα περιελάμβανε ερευνητές των Ερευνητικών Κέντρων και του Πανεπιστημιακού χώρου, προσωπικό της ΓΓΕΤ και άλλων Υπουργείων, καθώς επίσης και γυναίκες που έχουν διαπιστευτεί στην προώθηση των θεμάτων ισότητας.
- Επίσης, τον Μάρτιο του 2001, διοργανώθηκε ένα Ευρωπαϊκό Συνέδριο με σχετικό θέμα, από την ΓΓΕΤ και το ΕΚΚΕ, στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Τέλος, στις ιστοσελίδες της ΓΓΕΤ, σε ξεχωριστή ιστοθέση, θα παρουσιάζονται όλα τα θέματα τα σχετικά με την «ΓΥΝΑΙΚΑ & ΕΠΙΣΤΗΜΗ», με σκοπό την ενημέρωση των ερευνητών και του κοινού.

3.Γ.ii: Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας & Τεχνολογίας (ΕΣΕΤ)

Το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας & Τεχνολογίας (ΕΣΕΤ) είναι το ανώτατο γνωμοδοτικό όργανο της Πολιτείας για θέματα Έρευνας και Τεχνολογίας.

Το ΕΣΕΤ, αυτή τη στιγμή, αποτελείται από **47 εκπροσώπους**: έναν πρόεδρο, δύο αντιπροέδρους (που είναι και οι τρεις άνδρες) και 44 τακτικά & αναπληρωματικά μέλη που διανέμονται στους ακόλουθους 5 επιστημονικούς τομείς: 1. Πληροφορικής, 2. Φυσικής,

Χημείας & Νέων Υλικών, 3. Περιβάλλοντος & Ήπιων Πηγών Ενέργειας, 4. Βιολογίας & Βιοτεχνολογίας και 5. Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών. Εξ αυτών των 47 εκπροσώπων, οι 9 είναι εκπρόσωποι των ελληνικών επιχειρήσεων (7 άνδρες και 2 γυναίκες) και οι υπόλοιποι 38 είναι είτε Καθηγητές ΑΕΙ/ΤΕΙ, ή Διευθυντές & Ερευνητές Ερευνητικών Κέντρων & Ινστιτούτων (35 άνδρες και 3 γυναίκες). Σε σύνολο λοιπόν 47 εκπροσώπων του ΕΣΕΤ, 5 είναι γυναίκες (δηλ. το 10,6%) και 42 είναι άνδρες (δηλ. το 89,4%). Από τις 5 αυτές γυναίκες, οι 2 εκπροσωπούν τις λεγόμενες "γυναικείες" επιστήμες, δηλαδή τις Ανθρωπιστικές, και οι 3 εκπροσωπούν τις παραδοσιακά "ανδρικές" επιστήμες, δηλαδή τις Θετικές επιστήμες (Γράφημα 10).

Στην ΓΓΕΤ, και προφανώς σε όλους τους Δημόσιους Φορείς, η διαδικασία της συνειδητοποίησης των ανώτερων στελεχών της για την ανάγκη μεγαλύτερης εκπροσώπησης των γυναικών στα όργανα που χαράσσουν πολιτική είναι μακροχρόνια και επίπονη, όπως φαίνεται από το ποσοστό της γυναικείας αντιπροσώπευσης στα μέλη του ΕΣΕΤ και σε άλλα άλλωστε όργανα, γεγονός που επιβάλλει την λήψη μέτρων για την προώθηση και ενίσχυση της γυναικείας συμμετοχής σε Ερευνητικές και Τεχνολογικές δραστηριότητες.

3.Γ.iii: Πολιτικές Τακτικές (2^ο και 3^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα)

Κατά το 2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) για την Έρευνα & Τεχνολογία (1994-1999), δόθηκε έμφαση στην ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων σε θέματα Έρευνας και Ανάπτυξης, μέσω της προώθησης διαφόρων μέτρων διασύνδεσης των ΑΕΙ, ΤΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων με τις παντός είδους Επιχειρήσεις. Παράλληλα συνεχίστηκε η επέκταση της υποδομής για E&A, που είχε αρχίσει κατά την εφαρμογή του 1^{ου} Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Στο 2^ο ΕΠ, λαμβάνοντας υπ' όψη το περιορισμένο ανθρώπινο ερευνητικό δυναμικό της Ελλάδας, η ΓΓΕΤ εστίασε την πολιτική της στην αύξηση του E&A προσωπικού, κυρίως μέσω των επιμορφωτικών προγραμμάτων για Νέους Ερευνητές. Η διάσταση της ισότητας των φύλων στην επιστημονική έρευνα δεν απασχόλησε, εκείνη την περίοδο, τους ασκούντες χάραξη πολιτικής.

Στα πλαίσια του 3^{ου} ΕΠ (2001-2006), στο **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ)** του Υπ. Ανάπτυξης, η ΓΓΕΤ, για πρώτη φορά ασχολείται με σχετικά θέματα, σε μια προσπάθεια να ενσωματώσει στις πολιτικές της την διάσταση της ισότητας των φύλων (mainstreaming).

Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί ότι ο πρωταρχικός στόχος του 3^{ου} ΕΠ είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων. Το πλαίσιο λοιπόν μέσα στο οποίο κινείται το ΕΠΑΝ, δεν είναι και τόσο ευνοϊκό -τουλάχιστον σύμφωνα με μια τεχνοκρατική αντίληψη της διαχείρισης του προγράμματος-, στην προώθηση μέτρων που θα μπορέσουν να έχουν κυρίως μακροπρόθεσμα αποτελέσματα στην ελληνική οικονομία (τουλάχιστον σύμφωνα με το οπτικό πρίσμα ενός μάνατζερ), όπως μέτρα σχετικά με το θέμα «Γυναίκα & Επιστήμη».

Εντούτοις, οι βασικές αρχές του ΕΠΑΝ έχουν ήδη αρχίσει να ενεργοποιούνται, ως ακολούθως:

Άξονας 8, Μέτρο 8.3, Δράσεις 8.3.1 & 8.3.4:

Η προώθηση της συμμετοχής γυναικών στα πλαίσια των Ε&Α δραστηριοτήτων της ΓΓΕΤ, προβλέπεται από τον ΑΞΟΝΑ 8 (που αναφέρεται στους "ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ") και συγκεκριμένα από το ΜΕΤΡΟ 8.3 (που αναφέρεται στο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ", με βασικό στόχο την μετεξέλιξη της Ελληνικής οικονομίας από οικονομία παραδοσιακών δραστηριοτήτων σε νέα οικονομία έντασης γνώσης μέσω της εκπαίδευσης & κατάρτισης νέων ερευνητών). Στα πλαίσια του Μέτρου 8.3, εκτελούνται Δράσεις, οι οποίες μεταξύ άλλων στόχων, προσπαθούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή γυναικών στις δραστηριότητες Ε&Α, δηλαδή οι Δράσεις 8.3.1 και 8.3.4.

ΔΡΑΣΗ 8.3.1 - ΠΕΝΕΔ: Στο πλαίσιο αυτής της Δράσης, λειτουργεί το "ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ" (ΠΕΝΕΔ) που αναφέρεται σε νέους ερευνητές, (κατόχους βασικού πανεπιστημιακού πτυχίου, Έλληνες πολίτες ή αλλοδαπούς) και στοχεύει στην ολοκλήρωση Διδακτορικής Διατριβής από κάθε ένα από τους νέους ερευνητές. Η ενίσχυση της συμμετοχής ερευνητριών στην ανωτέρω Δράση προωθείται έμμεσα, μέσω της πριμοδότησης κάθε μίας υποψήφιας Διδάκτορας, με ένα bonus 1.05, που τίθεται -μετά το πέρας της επιστημονικής αξιολόγησης των προτάσεων- επί της βαθμολογίας της κάθε πρότασης για το αμιγώς επιστημονικό αντικείμενό της. Στα πλαίσια του ΠΕΝΕΔ, έχουν υποβληθεί 631 προτάσεις, όπου από το συνολικό αριθμό των 1.903 συμμετεχόντων νέων ερευνητών, το 40% είναι άνδρες (768 άνδρες), το 36% είναι γυναίκες (683), ενώ ένα ποσοστό 24% δεν έχει ακόμα προσδιοριστεί (και συνεπώς δεν επιδέχεται πριμοδότησης), διότι οι υποψήφιοι Διδάκτορες θα επιλεγούν από τους Υπευθύνους των έργων μετά την έγκριση των προτάσεων. Όταν ολοκληρωθεί το πρόγραμμα, η ΓΓΕΤ θα

είναι ενδεχομένως σε θέση να ελέγξει εάν το κίνητρο της πρωμοδότησης επιδομάτων ήταν καρποφόρο.

ΔΡΑΣΗ 8.3.4: Η Δράση αυτή που αφορά την «**Παρακολούθηση των κενών σε Έρευνα & Τεχνολογία της αγοράς εργασίας και εντοπισμός ελλείψεων σε E&T ειδικότητες**», προωθεί διάφορους στόχους και αντίστοιχες δραστηριότητες, οι οποίες είναι υπό ανάπτυξη, αλλά θα διαμορφωθούν τελικά σε συγκεκριμένα έργα και είναι οι εξής:

ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Ως πρώτο έργο, ο στόχος του Εθνικού Παρατηρητηρίου είναι να παρακολουθεί τις τάσεις και ελλείψεις στην αγορά εργασίας, στον τομέα της E&A, σε διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες και επιστημονικές ειδικότητες προκειμένου να είναι δυνατή η πρόβλεψη των εξελίξεων και η διαμόρφωση αντίστοιχης πολιτικής. Συγκεκριμένες έρευνες θα διεξαχθούν για την παρακολούθηση της συμμετοχής των γυναικών επιστημόνων στην αγορά εργασίας.

ΔΙΚΤΥΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ: Ως δεύτερο έργο, θεωρείται η δημιουργία ενός δικτύου αποκλειστικά για τις Ελληνίδες Γυναίκες Ερευνήτριες, με στόχο την προώθηση των ίσων ευκαιριών για τις γυναίκες στις E&A δραστηριότητες σε όλη την Ελλάδα και την ανάπτυξη διασυνδέσεων με άλλα δίκτυα στα Βαλκάνια και τις Μεσογειακές χώρες. Στην ΓΓΕΤ ξεκίνησε ήδη η ανάπτυξη ενός τέτοιου, με το όνομα «ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ»*. Το Δίκτυο ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ χρειάζεται οικονομική ενίσχυση προκειμένου να είναι σε θέση να εκπληρώσει τους στόχους του.

* Η Περικτιόνη ήταν εξαίρετη Μαθηματικός και Φιλόσοφος και μητέρα του Πλάτωνα.

Στο Δίκτυο «ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ» συμμετέχουν, μέχρι αυτή την στιγμή, πέντε φορείς: η ΓΓΕΤ, το ΚΕΘΙ, το ΕΚΚΕ, η ΕΔΕΜ (Ένωση Ελληνίδων Διπλωματούχων Μηχανικών) και το ΕΜΠ.

Τα ενεργά μέλη του Δικτύου είναι:

- Λάουρα **Μαράτου-Αλιπράντη** (Ερευνήτρια του **ΕΚΚΕ** & Εθνική Εκπρόσωπος στην ομάδα του ΕΛΣΙΝΚΙ), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: lalipranti@mail.ekke.gr
- Καλλιρρόη **Δαφνά** (Δ/ση Εποπτείας Ερευνητικών Φορέων, **ΓΓΕΤ**, Γραμματέας του ΕΣΕΤ και Εθνική Εκπρόσωπος της ομάδας του ΕΛΣΙΝΚΙ), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: kdaf@gsrt.gr
- Λήδα **Γιαννακοπούλου** (Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού, Προϊσταμένη Τμήματος Τεκμηρίωσης E&T Δεικτών, **ΓΓΕΤ**), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: lgia@gsrt.gr
- Ζωγραφιά **Κυμπέρη** (Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού, Τμήμα Τεκμηρίωσης E&T Δεικτών, **ΓΓΕΤ** και Στατιστικός Εκπρόσωπος στην ομάδα του Ελσίνκι), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: ekyb@gsrt.gr
- Παρασκευή **Ρέπα** (Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού, **ΓΓΕΤ** & contact person του δικτύου ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: erep@gsrt.gr
- Ελένη **Δημοπούλου** (Δ/ση Δημοσίων Σχέσεων, **ΓΓΕΤ**), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: edim@gsrt
- Αφροδίτη **Τεπέρογλου** (Ερευνήτρια του **ΕΚΚΕ**), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: teperoglou@ekke.gr
- Μαρία **Στρατηγάκη** (Διευθύντρια του **ΚΕΘΙ**), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: mstrati@kethi.gr

- Ναταλία Σερέτη (contact person στο ΚΕΘΙ), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: nsereti@kethi.gr
- Ντίνα Βαΐου (Καθηγήτρια ΕΜΠ), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο divaiou@central.ntua.gr
- Ντίνα Χριστικοπούλου (Επικεφαλής του ΕΔΕΜ), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: edem@tee.gr

Αυτό το δίκτυο έχει ήδη αρχίσει να συνεδριάζει (περίπου μία φορά το μήνα) και ελπίζει να διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των δραστηριοτήτων που δηλώνονται ανωτέρω.

Ο στόχος του δικτύου είναι να επεκταθεί περισσότερο, όσον αφορά την σύνθεσή των μελών του, προκειμένου να περιληφθούν σε αυτό, μέλη που προέρχονται από:

- άλλους Φορείς (π.χ. Πανεπιστήμια, Υπουργείο Παιδείας)
- άλλες περιοχές της Ελλάδας (π.χ. η Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Κρήτης, του Τμήματος Βιολογίας, κα. Μαρουδιώ **Κεντούρη-Ντίβαναχ**, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: kentouri@imbc.gr) έχει εκφράσει ζωνηρό ενδιαφέρον να οργανώσει ένα υποδίκτυο στην Κρήτη).
- οι βαλκανικές ή μεσογειακές χώρες.

Η λειτουργία και επιτυχία του Δικτύου Περικτιόνη εξαρτάται από την επαρκή οικονομική του ενίσχυση, η οποία μέχρι αυτή τη στιγμή δεν έχει γίνει δυνατή.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ: Ως τρίτο έργο προωθείται η ανάπτυξη αποκλειστικά της γυναικείας επιχειρηματικότητας, με στόχο την ανάπτυξη Spin-off εταιρειών από Γυναίκες Επιστήμονες/Επιχειρηματίες. Πρέπει να σημειωθεί, ότι το Υπουργείο Ανάπτυξης έχει ενεργοποιήσει ήδη δράση που αφορά την Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, που αναφέρεται σε γυναίκες, ηλικίας από 18 έως 55 ετών, που δεν έχουν καμία προηγούμενη επιχειρηματική πείρα (Μέτρο 2.8, Δράση 2.8.2 του Υπ. Ανάπτυξης).

Θα πρέπει να έχει γίνει σαφές, με όσα παρατίθενται ανωτέρω, ότι προκειμένου δημιουργηθεί ένα λειτουργικό εργαλείο και συγχρόνως οδηγός για την εφαρμογή της πολιτικής ενσωμάτωσης της διάστασης της ισότητας των φύλων στις επιστημονικές πολιτικές, είναι απαραίτητη η έρευνα γύρω από το θέμα αυτό, η συλλογή στατιστικών δεδομένων, η συνεργασία και η ευαισθητοποίηση όλων των αρμόδιων φορέων για κοινή χάραξη πολιτικής.